

Första läsningen: **Jes 50:5-9a** (*Jag höll fram min rygg åt dem som slog mig*)

Profeten Jesajas bok är full av löften om det kommande messiasriket. I "sångerna om Guds tjänare" (Jes 42:1-9; 49:1-9; 50:4-9; 52:13-53:12) utlovas något "helt nytt" (Jes 42:9; jfr 65:17; 66:22): en mild och kraftfull laglärare som samlar och tröstar Gudsfolket. Denne **Gudstjänare** misshandlas och skymfats, ja dödas för att *sona allas skuld*. Han verkar stå delvis för folket Israel, men ännu mer för en enskild person: han bär nämligen hela folkets kollektiva straff, i "vårt ställe", heter det, vi "friköps" (Jes 52:3, 9; jfr 63:9). Vem är han? Det undrade man på Jesu tid (jfr Apg 8:30-35).

Jesus visste att han var den som Jesajas ord syftade på. Jesus förknippade orden med **Människosonen** från profeten Daniels vision (Dan 7:13-14) som skulle komma *med himlens skyar* och få *makt, ära och herravälde, så att människor av alla folk, nationer och språk skulle tjäna honom*. Detta är **Messias**, "Davids son" som Gud sänder för att frälsa sitt folk. Jesus sammanfattar i sin person *Gamla testamentets alla förhoppningar*, om den lidande Gudstjänaren, om Människosonen från himlen och om Messias, den utlovade kungen, till en enhet. Han vet att denna koppling är ny och överraskande. Det kommer att ta tid för människorna att ta den till sig. De första lärjungarna chockas när Jesus första gången uttalar denna sanning helt öppet, som vi ser i dagens evangelium (se nedan).

Andra läsningen: **Jak 2:14-18** (*Tron i sig själv, utan gärningar, är död*)

Din tro kan liknas vid *ett ruttet lik* om den inte visar sig i solidaritetsgärningar och omsorg om de fattiga. Tron handlar om *kläder* och *mat* (v.15). Jakob skriver möjligtvis detta inför rykten om att Paulus påstår att vi blir rättfärdiggjorda "genom tron, inte genom gärningar" (jfr Rom 3:21-28; Gal 2:15-16), dessutom med Abraham som "bevis" (Gal 3:6 f). I versen precis efter denna läsning vill Jakob med Abraham bevisa motsatsen, nämligen att *tron utan gärningar är död* (Jak 2:26). Men Paulus tänker i grunden likadant: kärlekens gärningar är oskiljaktiga från tron (Gal 5:6; jfr 1 Kor 13:2). *Martin Luther*, som pressade Paulus ord i Rom 3:28 till det yttersta genom att lägga ordet "allena" till "tron" (det blev till frälsning genom "tron allena"), föraktade Jakobs brev (han övervägde en tid att egenmäktigt avlägsna denna "halm-epistel" ur "sin" Bibel). Konflikten om rättfärdiggörelse genom tro "eller" gärningar som reformationsrörelserna på 1500-talet drev upp var olycklig. Frågan verkade inte vara ett problem i fornkyrkan. De kyrkofäder vilkas kommentarer till Jakobsbrevet är bevarade ser i Jakobs ord ingen motsats till Paulus.

Polariseringen av begreppen tro och gärningar är obiblisk. De två motsatta ”Abrahamsbevisen” utesluter inte varandra utan *balanserar* varandra. Judiska skriftlärdar – och det var Paulus och Jakob i sanning! – rör sig ofta fritt i ett tolkningsfält mellan olika utläggningar. Paulus och Jakob skulle snabbt kunna komma överens om att *tron som handling* frälser, men inte ”tron allena”, d.v.s. utan kärleksgärningar. En tro som *stannar upp* vid ren teori (= vid ett formulerat innehåll man enbart med sin mun bekänner, jfr Rom 10:9) är meningslös. Det blir som när man spänner en båge utan att låta pilen flyga iväg. Kristen tro är en oförtjänt gåva, helt given av Gud, men samtidigt till sitt väsen också *en handling som vill mera*, ett samverkande med Guds nåd (*Katolska kyrkans katekes*, nr. 154-155).

Evangelium: **Mark 8:27-35** (*Du är Messias. Människosonen måste lida mycket*)

Petrus Messiasbekännelse är mittpunkt och vändpunkt i Markusevangeliets komposition. Från och med nu går vägen mot Golgota, där Jesus ska segra över döden. Petrus inser vad Herodes (Mark 6:14) och folket (v. 28) inte kan se: Mästaren är mer än någon av profeterna var. Han är **Messias**, dvs. den av Gud och profeterna utlovade kungen. Detta är mer än en trosbekännelse. Orden innebär att Petrus binder sig till sin herre i liv och död. En andlig ledare kan man byta ut, men inte Messias. Honom håller man sig till: *Herre, till vem skulle vi gå? Du har det eviga livets ord och vi tror och vi förstår att du är Guds helige*, säger Petrus i Joh 6:68-69.

Att Messias har kommit är en farlig nyhet! Oroas Petrus inte av det? År 4 f.Kr. lät romarnas legat Quintilius Varus **korsfästa två tusen judar** när det blev oroligheter i landet i protest mot att Archelaos, Herodes son, skulle efterträda sin far i Jerusalem. Det var just vid den tiden (och på grund av Archelaos) som den heliga familjen undvek Judeen när den återvände från Egypten (Matt 2:22). Landet surrade då av messiasrykten. Minst tre kandidater tävlade om titeln (i romarnas ögon var de terrorister): *Simon, Athronges och Judas, son till Hesebias* (jfr den judiske historikern Josefus Flavius, Ant. 17:272 f; Bell. 2). Detta måste Jesu fosterfader Josef ha berättat för den uppväxande Jesus. År 6 e. Kr. fanns det oroligheter kring en viss revolutionär *Judas från Galileen*. Denne ”messias” (och väl många lärjungar) miste också livet. Sådana uppror har den unge Jesus bevittnat och han tog utan tvivel intryck av dem (jfr Matt 26:52). Få månader innan Jesus här talar med Petrus anordnade Pilatus massaker på pilgrimer från Galileen, så rädd var han för uppror (Luk 13:1f). Många fler på Jesu tid ruvade på messianska planer: år 44 e.Kr. gjorde Judas från Galileens två söner uppror (enligt Josefus, Ant. 20:102). De korsfästes precis som Jesus 14 år tidigare. Kort tid därefter gör en viss *Theudas* uppror (se Apg 5:36-37, där ovannämnde Judas väl förväxlas med sina söner). De följande 20 åren tills judiska kriget, år 66-70 e. Kr. (och därefter), producerade ännu fler messias kandidater...

Ja, det här blir farligt! Jesus talar helt öppet nu (v. 32, d.v.s. inte längre i liknelser, Mark 4:34). Han förutsäger sitt lidande, ja, att **alla ska vara redo för korset**. Det är stötande för Petrus. Så ska *Hans Majestät* inte tala, det tar ju modet från männen! Jesu tillrättavisning av apostlarnas ledare är mycket hård. Messias död kan inte begripas på människors vis. I Jesu efterföljd mister man allt, men vinner allt. De får absolut inte sprida rykten om att Jesus är Messias. Det kan tända en brand i hela landet. Först under korset kommer man att rätt förstå vem Jesus är (Mark 15:39).

MÅNDAGEN I 24 VECKAN ”UNDER ÅRET”

Första läsningen: **1 Kor 11:17-26, 33** (*Vid era sammankomster går det inte att hålla Herrens måltid*)

Paulus flätar mitt i sina förmaningar in lärosatser (v. 23-25) som han själv har fått *traderade* via apostlarna. Urkyrkans *agápe*, kärleksmåltiden, var en direkt förlängning av Jesu egen vana att äta med fattiga och syndare men höll på att överskugga Herrens måltid, eukaristin. *Det brödet* och *den bågaren* förkunnar *Herrens död* (v. 26). Det är något annat än medhavd matsäck (v. 22). Att markera sociala skillnader i mässan (jfr Jak kap. 2) är att förakta den Herre som *dog för alla*. Paulus skulle ha nog ha gillat våra mässor idag: kyrkkaffet äger först rum efteråt, rika och fattiga är tillsammans, inga berusade, inte ens en mobil får störa utan att det blir bistra miner...

V. 19 betyder inte att Paulus tycker det är bra med splittring. Men det är ett test på vilka som är trogna och vilka som är oseriösa.

Evangelium: **Luk 7:1-10** (*Inte ens bland israeliter har jag funnit en så stark tro*)

Romerska soldater förväntades inte fraternisera med lokalbefolkningen. Den här officeren har dock sinne för judendomen och är generös (v. 5). Under ruinerna av det antika Kafarnaum har murar från Jesu tid avtäckts som kan vara från den synagoga han lät uppföra. Mannen är respektfull: Jesus kontaktas indirekt genom *de äldste* (v. 3) – liksom när *vi* närmar oss Jesus genom *helgonen*. Jesus ska slippa gå till hans förläggning (där avgudabilder syns och Jesus kan bli kultiskt ”oren”). Romaren känner sig *ovärdig* i Jesu sällskap (v. 6-7, ord som upprepas innan *vi* tar emot Kristus i kommunionen). Hans tro överträffar alla andras tro – även apostlarnas: de måste ha ryckt till i dem när Jesus sade det. Det går utmärkt att stå under romarrikets ordning och ändå erkänna Jesu andliga auktoritet (v. 7-8). En annan officer tar steget fullt ut och blir medlem av kyrkan i Apg kap. 10, och det var just en officer som bekände Jesus som *en rättfärdig*

man under korset (Luk 23:47). Så ville Lukas visa sina läsare att man kan vara en lojal medborgare i samhället och mot dess ordningar och samtidigt lyda Gud och hans bud.

Gör alla folk till lärjungar (Matt 28:19).

TISDAGEN I 24 VECKAN "UNDER ÅRET"

Första läsningen: **1 Kor 12:12-14, 27-31a** (*Ni utgör Kristi kropp och är var för sig delar av den*)

Bra ledarskap är att främja enhet i respekt för mångfald. Bilden av kyrkan som kropp grundar sig på eukaristin, där vi förenas med Kristi kropp och blod, men den är också ett *erkännande av att alla lemmar (med-lemmar) i gemenskapen får vara olika och behövs på var sitt värdefulla sätt*. Paulus kallar i v. 12 kyrkan helt enkelt för Kristus. Det påminner om när Kristus från himlen kallade Paulus, då han ännu var *Saul*, kyrkoförföljaren. Kristus frågade: *Varför förföljer du mig* (Apg 9:4)? Det vill säga: de kristna som är hans kropp.

Evangelium: **Luk 7:11-17** (*Unge man, jag säger dig: Stig upp!*)

Liv och död möts – två processioner vid stadsporten. Den ena skaran bär på sorg och fattigdom (*änkor och faderlösa* står i Mose lag för alla socialt utsatta, se t.ex. 2 Mos 22:21-23). Den andra skaran kommer med Jesus och *Det glada budskapet* (evangelium). Livet besestrar döden – Jesus väcker pojken till liv. En viktig poäng är att änkan därmed åter har **ekonomisk försörjning** (utan man eller söner hotades kvinnor av djup fattigdom, jfr *Noomi* i Ruts bok). Jesus hyllas som "profet" (v.16) för att det han gör påminner om vad profeten *Elisha* gjorde – i övrigt i samma trakt som denna stad (se 2 Kung kap. 4; jfr även *Elia* i 1 Kung 17:10-24 och *Paulus* i Apg 20:10).

Jesu medlidande är gripande. För den som har mist en son eller dotter kan denna läsning göra ont: "Varför gav inte Jesus *mig* tillbaka mitt barn?" Vi står där utan svar. Det enda vi vet är att Jesus känner med oss i sorgen. Allt blir bra till sist. Det ser inte så ut för ögonblicket. Vi kan inte känna annat än förtvivlan. Gud kräver inget av den som står med ögon fulla av tårar. Han skall i sinom tid torka dem (jfr Upp 7:17; 21:4). Det har han lovat, och han kan inte svika sina löften. En död bärs fram av folket – kyrkan bär ständigt fram våra avlidna i förbönen, främst i mässan. *Då satte sig den döde upp* (v. 15): Jesus skänker **uppståndelsen**.

Han ger mig ny kraft och leder mig på rätta vägar (Ps 23:3).

ONSDAGEN I 24 VECKAN ”UNDER ÅRET”

Första läsningen: **1 Kor 12:31 – 13:13** (*Nu består tro, hopp och kärlek, dessa tre, och störst av dem är kärleken*)

Förbluffande att Paulus i ett brev med så allvarliga förmaningar ändå kan svinga sig upp till sådana höjder! Denna läsning kallas med rätta för *Kärlekens lovsång*. Utan kärleken dör allt: tungotalet (”änglars språk”, som korinthiserna överbetonade, se 1 Kor kap. 14) är då bara kakafoni: retoriken och den imponerande expertisen, den klippfasta tron, den frivilliga fattigdomen, ja till och med martyriet på bålet är *inget* (v. 1-3). Samtliga helgon som nämns i slutet av detta brev är då vilseledda fanatiker och uppblåsta självplågare (men kyrkan vet att de var *fulla av kärlek*). Gör allt rätt – det blir fel om kärleken saknas. V. 4-7 är ett porträtt av denna kärlek, det är som att se rakt in i Jesu och Marias ansikten. Korinthiserna var ännu som små barn (v. 11; jfr 1 Kor 3:1 f), de såg sig själva men lika dåligt som i en spegel (v. 12, antikens speglar var av metall och gav en otydlig bild). Kärleken som gör oss seende finns i Kristus, vi ska *sträva efter* den (1 Kor 14:1), alltså vandra i hans *ansiktets ljus* (Ps 89:16).

Evangelium: **Luk 7:31-35** (*Vi spelade för er, men ni ville inte dansa. Vi sjöng sorgesånger, men ni ville inte gråta*)

Barnen på torget som inte kunde komma överens om vilka sånglekar de skulle leka påminner om när vi i dag blir oense om vilka sånger som ska sjungas i mässan (”För tråkigt!”, ”För modernt!”). *Ni vill inte göra som vi vill, ja, då blir det inget!* – denna omogna attityd kan också finnas hos vuxna. Resultat: allt står stilla. Det finns dock andra sorters ”barn” – *Vishetens barn*, v. 35 – det är de som fokuserar på Guds vishet i Jesu ord (jfr Ords 1:20 ff; 8:1 ff; Vish 6:16). Här hos Lukas är det oftast fattiga och syndare, dessa har ibland en egen sorts vishet som vi ska se i läsningen i morgon.

Jesus använder torgscenen för att beskriva fariseerna och de laglärdade: de förkastar envist Guds budskap hur det än förpackas: ”Den stränge asketen är galen, syndarnas livsnjutande *vän* (v. 33-34) är någon som *bara festar och super* (5 Mos 21:20)”. Den ene predikanten ville få dem att gråta över sina synder (”sorgesånger”), den andra vill fira förlåtelsens glädjefest med dem (”dansa”). De irriteras över vad de **ser** hos Döparen och Jesus men **hör inte** vad dessa säger. Precis som *ytliga kristna* i dag.

Den som tar emot någon som jag sänder, han tar emot mig (Joh 13:20).
--

TORSDAGEN I 24 VECKAN ”UNDER ÅRET”

Första läsningen: **1 Kor 15:1-11** (*Det jag förkunnar, det har ni lärt er att tro*)

Paulus *traderar* en fast kyrklig tradition (”detta som jag själv hade tagit emot...”) och gör det ordagrant (grekiskan i v. 3 f avviker från Paulus vanliga stil). *Alla andra* förkunnar samma budskap (v. 11). Mycket här skiljer sig från evangelierna: kronologin börjar med **Kefas** (= Petrus, jfr Luk 24:34). Vilka är de **femhundra bröderna** (v. 6)? **Kvinnorna** i evangelierna, t.ex. *Maria från Magdala* (Joh 20:11-18; Mark 16:9-11) är inte med på listan. Enligt judisk vittnesrätt var de inte vittnesgilla som män (jfr apostlarnas misstro i Luk 24:10-11), men evangelisterna ändrade på det!

Evangelium: **Luk 7:36-50** (*Hon har fått förlåtelse för sina många synder*)

Vad vi ser här är pinsamt. Dörrarna stod öppna vid sådana diskussionsmiddagar, man kunde stå och lyssna. En känd prostituerad smyger sig pinsamt nog in till männen som ligger till bords. Där står hon och gråter bakom Jesus. Hans fötter blöts rentav ner av hennes tårar. Det fattas en handduk – då löser hon upp sitt hår inför alla (vilket sågs som mycket oanständigt). Hon torkar fötterna och kysser dem. Genom denna beröring gör hon Jesus *kultiskt oren* och han kan i princip inte fortsätta måltiden utan att ”smitta” de övriga. Hela föreställningen är förstörd – av **tacksam glädje över Guds nåd**. Denna kvinna **vet** vem Gud är.

Jesus är inte sur på Simon för att han har glömt att tvätta hans fötter (v. 44). Jesus är den som vill tvätta *våra* fötter (Joh kap. 13), rena oss från synd. Precis det har kvinnan fått uppleva. Nu tackar hon. Hon är syndare, men *förlåten* syndare. Varför blir Simon inte glad? Kvinnan är en bild av *kyrkan*, av oss. Vi går inte till Kristus i mässan för att vi tror vi är bättre än andra utan för att vi vet att vi inte är bättre än andra, kanske sämre.

Jag jublar över min Gud, han har skrudat mig i rättfärdighetens mantel (jfr Jes 61:10).

FREDAGEN 21 september

DEN HELIGE EVANGELISTEN OCH APOSTELN MATTEUS, fest

Det första man ser när man öppnar Nya testamentet är den helige MATTEUS evangelium. Där visas Jesus som en modig lärare, radikal och i djupa konflikter – kanske var Matteus själv likadan. *Änglar, drömmar, barn* och *pengar* är några av hans favoritdetaljer. Matteus flätar in sig själv i dagens läsning ur evangeliet,

Matt 9: 9-13 (och kanske också, fast indirekt, i 13:52) – åtminstone är det den vanliga tolkningen. På de parallella ställena hos Markus (Mark 2:13f) och Lukas (Luk 5:27f) heter denne tullindrivare *Levi* – därför kallar vi ofta denne apostel för Matteus Levi (det var vanligt i antiken att judarna hade dubbla namn, så t.ex. Saulus/Paulus). Matteus var alltså en av romarnas hatade *inkassomän* som pressade folk på pengar. Men Jesus kallade honom, och han ändrade sitt liv, ja, blev apostel (10:3). Den omvända syndaren ger oss i sitt evangelium mycket av Jesu lära, en ”handbok”, ja en *stridsskrift* (se kap. 23) som försvarar tron på Jesus Messias. Matteus proklamerar Gudsriket som profeterna längtat efter, förverkligat i *kyrkan*. Detta rike har en kung (Kristus), en lag (Bergspredikan i kap. 5-7) och ett nytt förbund med tillhörande överstepräst och kult (Kristus och eukaristin). Varje döpt människa tillhör riket, här och i himlen, och det ska spridas ut över jorden (28:18-20).

Den första läsningen i dag (ur Efesierbrevet) handlar om den *enhet* som ska finnas i Kristi kyrka. Enheten kräver att vi inte diskriminerar någon! Så varnar Matteus i sitt 18:e kapitel mot *maktänkande* samt *hänsynslös behandling av barn*, och han visar hur syndare ska tillrättavisas förnuftigt, tålmodigt och utan vrede.

Biskopen Ireneus av Lyon skrev omkring år 180 e. Kr.: *Matteus författade ett evangelium bland hebreerna på deras språk samtidigt som Petrus och Paulus förkunnade evangeliet i Rom och grundade församlingen där*. Flera decennier tidigare – ca år 125 – intygade biskopen Papias i Egypten att *Matteus sammanställde Jesu ord och gärningar på hebreiska. Var och en tolkade dem efter sin förmåga*. Citaten har vi från kyrkohistorikern Eusebios omkring år 325 (se hans *Kyrkohistoria*, översatt till svenska på Artos förlag 1999). Matteus text har rötter i **den urkristna judiska miljön**.

Fira Matteus festdag i dag genom att läsa i hans bok!

Särskilda läsningar denna dag: Ef 4:1-7, 11-13 och Matt 9:9-13
--

LÖRDAGEN I 24 VECKAN ”UNDER ÅRET”

Första läsningen: **1 Kor 15:35-37, 42-49** (*Det som blir sått förgämligt uppstår oförgämligt*)

Paulus långa undervisning i Korinth (Apg 18:11) verkar ha *såtts vid väggkanten* (se evangeliet nedan). Uppståndelsetron var en svår bit för många judar (jfr Luk 20:27f) och för nästan alla greker (Apg 17:32). ”HUR skulle kroppen kunna uppstå? Det kan (och bör) väl bara själen?” Paulus argumenterar ivrigt. Han vill

säga: i vardagen ser vi *förvandlingar*. Saker förgås och blir till nya livsformer. Växten har en kropp både före och efter sin ”begravning” i marken (frö > blomma > frukt > nya frön). På båda sidor om döden måste man ha en kropp, ty både den förste Adam och den siste (Kristus) hade kroppar. Mer kan vi dock inte veta. Vet larven hur den blir fjäril? Visste du som foster hur det skulle bli i livet som född till världen?

Evangelium: **Luk 8:4-15** (*De hör ordet och tar vara på det i ett gott och rent hjärta*)

Detta är en av Lukas 50 (!) liknelser. Den finns lite mer utbroderad hos Matteus (Matt 13:1-9) och Markus (Mark 4:1-9) där den också spelar en mer central roll.

Tanken går till Hos 2:23 och Jer 31:27, där det talas om att Gud vill ”plantera” ut *människor*. Men här menas att *Guds ord* sås ut (v. 11). Liknelsen är ett eko av Jesu egen och den tidiga kyrkans besvikelse över misslyckad mission men också jubel över framgångarna. När människorna inte tar till sig Jesu ord kan hans medarbetare få för sig att allt är deras eget fel. Men Jesus tröstar: Gud har redan hos profeten Jesaja förutsagt att människorna kommer att blunda och inte vilja förstå hans budskap (jfr Jes 6:9). Det är så v. 10 ska tolkas, alltså inte som om att Jesus inte ville att de skulle förstå. Det är tvärtom: liknelser skapas ju för att man ska förstå. Öronen fick vi för att höra Guds ord, och Jesus inte bara sade utan *ropade* detta (v. 8).

Orden i v. 15 om ”den goda jorden” är påfallande lika Lukas beskrivningar av **sin mor Maria** (Luk 1:26-39; 2:19; 2:51; jfr 11:27-28). Hans evangelium är det mest marianska av alla fyra. *Rosenkransens mysterier* bygger övervägande på Lukas.

Trofasthet spirar ur jorden, rättvisa blickar ner från himlen (Ps 85:12).
